

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

XI

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

25-26 квітня 2024 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 25-26 квітня 2024 року)

Суми, 2024

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 25–26 квітня 2024 р.)

/ уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2024.

300 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

https://www.researchgate.net/publication/304624969_Parallel_lives_A_phenomenological_study_of_the_lived_experience_of_maladaptive_daydreaming

5. Selby E. A., Anestis M. D., Joiner T. E. Daydreaming About Death. *Behavior Modification*. 2007. Vol. 31. no. 6. Pp. 867–879. URL: https://www.researchgate.net/publication/5913451_Daydreaming_About_Death

Тетяна Іванова,

канд. психол. наук

доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету

Юлія Шалатанова,

студентка Сумського державного університету

АГРЕСІЯ ЯК СКЛАДОВИЙ КОМПОНЕНТ СТАНУ СИТУАЦІЙНОЇ ДИСФОРІЇ

Дисфорія представляє собою складний багатокомпонентний процес, що потребує особі уваги у її вивченні. Однією з особливостей дисфорії є присутність у її структурі емоцій тривоги та агресії, що робить роботу з цим психологічним розладом особливо складною. При цьому, переважання у структурі компонентів агресії підсилює патологічні прояви дисфорії. Саме тому метою даної розвідки є аналіз агресії як складового компоненту стану дисфорії.

Перш за все варто зазначити, що саме поняття агресії може бути розглянуте як емоційний стан, з одного боку, та як прояв поведінки, з іншого. Наприклад, Р. Берон і Д. Річардсон розглядають агресію як модель поведінки, а не як емоцію, мотив чи установку. На їхню думку, термін «агресія» часто асоціюється з негативними емоціями, такими як гнів; мотивами, наприклад, бажанням образити чи нашкодити, а також негативними установками у вигляді расових або етнічних упереджень. Ці фактори, безумовно, впливають на поведінку, що може призвести до шкоди, проте їхня присутність не є обов'язковою умовою для подібних дій [3].

Агресія являє собою індивідуальну або колективну поведінку або дію, спрямовану на завдання фізичної або психічної шкоди чи навіть знищення іншої людини чи групи. Окрім цього, це може бути будь-яка форма поведінки, спрямована на образу чи завдання шкоди іншим, як живим істотам, так і не живим об'єктам, які не бажають такого ставлення. Агресія може виступати, як засіб досягнення важливої мети або підвищення власного статусу за рахунок самоствердження. Дане поняття об'єднує різноманітні за формою й результатами акти поведінки, від злих жартів та пліток до бандитизму і навіть убивств [2].

Дж. Доллард з співавт. вважають, що агресія визначається як намір завдати шкоди іншому через свої дії, як акт, цілеспрямованою реакцією якого є нанесення шкоди організму. Він вважає, що існують три фактори, які впливають на спонукання до агресії: 1) очікуване задоволення від досягнення мети; 2) сила перешкоди на шляху до мети; 3) кількість послідовних фрустрацій. Таким чином, чим більше суб'єкт очікує задоволення, чим сильніше перешкода та чим більше фрустрацій блокується, тим більший поштовх до агресивної поведінки. Дж. Доллард та його колеги також вважали, що вплив наступних фрустрацій може підсилювати агресивні реакції. Це означає, що вплив фруструючих подій може залишатися протягом певного часу [5].

А. Басс розробив детальну типологію агресивних дій, відповідно до якої будь-яку проявлену агресію можна класифікувати за допомогою трьох основних вимірів: фізична чи вербальна, активна чи пасивна, пряма чи непряма. Кожна з цих шкал має два протилежні полюси. Комбінування цих шкал дозволяє отримати вісім різних варіантів агресивної поведінки [4].

О. Качмар висуває класифікацію трьох типів агресії: випадкової, інструментальної та ворожої. Випадкова агресія – це агресія, яка виникає без попереднього наміру або плану. Це може бути результатом емоційного стресу або непередбачуваних обставин. Інструментальна агресія – це агресія, що здійснюється з метою досягнення конкретних цілей або задоволення певних потреб. Це може включати в себе використання насильства або загроз, як засіб досягнення певних об'єктивів. Ворожа агресія – це агресія, яка спрямована проти

особи або групи осіб з наміром завдати шкоди, заподіяти збитки або викликати страх чи паніку. Це може бути виявом ворожнечі або ненависті [7].

Д. Зільман запропонував замінити термін «ворожа агресія» на «обумовлена подразником», а «інструментальна агресія» на «обумовлена спонуюю». Під «обумовленою подразником» агресією розуміється вжиття заходів, спрямованих на зменшення негативних наслідків або впливу неприємної ситуації. У випадку «обумовленої спонуюю» агресії застосовуються дії з метою отримання певної користі [8].

Важливо зауважити, що більшість дослідників вважають агресію негативним та деструктивним явищем. Однак варто відзначити, що агресія може мати і позитивну роль. Наприклад, деструктивний елемент людської активності є необхідним у спортивних, творчих та інших сферах діяльності.

У своєму дослідженні Ф. Фаузі та її колеги встановили, що відкрита агресія є найпоширенішим видом агресії серед осіб юнацького віку. Цей вид агресії характеризується явними і зовнішніми конфронтаційними діями, що проявляються фізично та вербально, наприклад, через бійки та крики [6].

Отже, стан агресії відомий своїм різноманітним проявам, які можуть виявлятися як симптом та прояв дисфорії. Її вияви можуть бути як відкритими, так і прихованими, вираженими в гніві, вербальних або фізичних проявах. У цьому контексті, важливо розуміти, що агресивна поведінка може бути спрямована на самого себе чи на інших.

Дисфоричний настрій часто виявляється через вияви агресії та ворожості. Дані вияви відображаються як зовнішні прояви внутрішнього конфлікту і психічного дискомфорту. Агресія, в контексті дисфорії, може виявлятися у формі злості, ворожості або фізичної агресії. Це може бути спрямовано як на себе, так і на оточуючих. Такі прояви можуть вказувати на внутрішній конфлікт та неспроможність справлятися з емоційним стресом.

Отже, в даному контексті агресія та дисфорія є двома з численних психологічних реакцій, які можуть виникати в особистості під час непередбачуваних кризових ситуацій.

Важливо проаналізувати різноманітні негативні психічні стани та концепти, що виникають внаслідок впливу екстремальних факторів, таких як стрес, фрустрація, криза і конфлікт. Дані явища характеризуються переважанням гострих або хронічних негативних емоційних переживань, таких як тривога, страх, депресія, агресія, дратівливість і дисфорія. Тобто, можна стверджувати, що існує взаємозв'язок між агресією та дисфорією через спільність виявів гострих або хронічних негативних емоційних переживань. Наприклад, особа, яка переживає дисфорію, може відчувати роздратованість і агресивність як реакцію на цей стан. Таким чином, обидва ці стани можуть виступати як взаємопідсилюючі чинники в контексті екстремальних психічних станів.

В українсько-англійському словнику психологічних термінів, складений Н. Гоцуляк, дисфорія розглядається як «стан зниженого настрою, який супроводжується відчуттями дратівливості, озлобленості, похмурості, підвищеної чутливості до дій оточуючих та схильності до спалахів агресії. Деякі випадки дисфорії можуть мати атипічні прояви, включаючи піднесений або збуджений настрій, що супроводжується дратівливістю, напруженістю та агресивністю» [1, 75].

Таким чином, можна сказати, що агресія може розглядатися як компонент дисфорії, як прояв внутрішнього конфлікту та психічного дискомфорту. Нами розглянуті психологічні дослідження, підтверджують, що вияви агресії часто супроводжують дисфоричний настрій, що може бути спрямований як на себе, так і на оточуючих. Відображенням цього є зовнішні прояви внутрішнього конфлікту та неспроможності справлятися з емоційним стресом, які характерні для дисфорії. Окрім цього, існує взаємозв'язок між агресією та дисфорією через спільність виявів гострих або хронічних негативних емоційних переживань. Тому, агресія може бути розглянута як складовий компонент дисфорії у контексті психічних станів особистості.

Список використаних джерел:

1. Гоцуляк Н. Є. Українсько-англійський словник психологічних термінів. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 317 с.
2. Слюсар В. М. Поняття «агресія» у предметному полі соціальної філософії в контексті дослідження проблем насилля. *Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки*. 2014. (18). с. 68–79.
3. Anderson C., Bushman B. Human Aggression. *Annual Review of Psychology*. 2002. 53. 27–51. 10.1146/annurev.psych.53.100901.135231.
4. Buss A. H., Perry, M. The aggression questionnaire. *Journal of personality and social psychology*. 1992. 63(3). P. 452.
5. Dollard J., Miller N., Doob L., Mowrer O., Sears R. *Frustration and aggression*. Yale University Press. 1999. 212 p.
6. Fauzi F. A., Zulkefli N. A., Baharom A. Aggressive behavior in adolescent: The importance of biopsychosocial predictors among secondary school students. *Frontiers in Public Health*. 2023. V. 11. P. 143–156.
7. Kachmar O.V. Aggression as a representative practice of safety. The Word of Politics, Society, Geography. Collection of scientific works. Issue 1. 2016. P. 124–129
8. Zillmann D. Excitation transfer in communication-mediated aggressive behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*. 7 (4). Pp. 419–434.